

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Opatrovnictví a poručenství

2. prosince 2009

Opatrovnictví a poručenství

- Uplatní se v případě nutnosti ochrany zájmů nezletilých dětí ze strany jiných subjektů než rodičů
- Na základě rozhodnutí soudu
 - Když rodiče (z různých důvodů) nemohou vykonávat některá, resp. všechna práva a povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti

Základní rozdíl mezi opatrovnictvím a poručenstvím

- Opatrovník vykonává pouze některá práva a povinnosti za rodiče
- Poručník vykonává práva a povinnosti namísto rodičů, protože rodiče nejsou nositeli rodičovské zodpovědnosti

Opatrovnictví

- S pojmem se setkáme v zákoně o rodině, ale také v občanském zákoníku nebo v občanském soudním řádu
- Podle § 83 ZOR je ustanovován k ochraně zájmů nezletilého dítěte v jednotlivých konkrétních případech

Ustanovení opatrovníka

- Rozhoduje o něm soud (usnesením)
 - Musí vymezit rozsah práv a povinností
 - Z hlediska účelu, pro který byl ustanoven

Rozlišení opatrovnictví

■ Krátkodobé

■ Kolizní opatrovník - § 37 ZOR

- „Žádný z rodičů nemůže zastoupit své dítě, jde-li o právní úkony ve věcech, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmů mezi rodiči a dítětem nebo ke střetu zájmů dětí týchž rodičů.“

■ Opatrovník v řízení o osvojení - § 68b ZOR

- „V případech uvedených v § 68 odst. 1 a § 68a je třeba k osvojení souhlasu opatrovníka, který byl osvojovanému dítěti ustanoven v řízení o osvojení.“

■ Opatrovník ad hoc - § 83 ZOR

- „soud ustanoví opatrovníka též v případech, kdy je to v zájmu dítěte z jiných důvodů třeba.“

Rozlišení opatrovnictví

■ Dlouhodobé

- Opatrovník v případě omezení rodiče ve výkonu jeho rodičovské zodpovědnosti - § 44 ZOR
 - „Nevykonává-li rodič řádně povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud jeho rodičovskou zodpovědnost omezí; přitom vždy konkrétně vymezí rozsah práv a povinností, na které se omezení vztahuje.“
- Opatrovník pro správu jmění dítěte - § 37b ZOR
 - „V odůvodněných případech, kdy by majetkové zájmy dítěte mohly být ohroženy, ustanoví soud pro zvýšenou ochranu jeho jmění opatrovníka. Opatrovníkem může být ustanovena fyzická osoba, která má způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, svým způsobem života zaručuje řádný výkon této funkce v zájmu dítěte a s ustanovením opatrovníkem souhlasí.“

Poručenství

- ZOR pečlivě rozlišuje opatrovnictví a poručenství
- Poručenství může také plnit funkci náhradní rodinné výchovy, ale není jeho hlavním cílem
- Obecně lze konstatovat, že poručník je nezletilému ustanoven tehdy, jestliže dítě nemá zákonného zástupce

Poručenství

- Základním předpokladem pro ustanovení poručníka je:
 - § 78 ZOR
 - rodiče zemřeli
 - byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti
 - byl pozastaven výkon jejich rodičovské zodpovědnosti
 - rodiče nemají plnou způsobilost k právním úkonům
- Soud je povinen poručníka ustanovit

Osoba poručníka

- Způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu
- Způsobem života musí skýtat záruky řádné výchovy
- Musí souhlasit

- § 79 ZOR - V první řadě se ustanoví opatrovníkem osoba, kterou doporučili
 - Soud však není vázán absolutně
- Jinak příbuzné nebo osoby blízké
- Jinak jinou fyzickou osobu
- Také orgán sociálně-právní ochrany dětí
- Poručníky mohou být i manželé

- Dokud není dítěti ustanoven poručník nebo dokud se ustanovený poručník neujme své funkce, činí neodkladné úkony v zájmu dítěte a v jeho zastoupení orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Obsah poručenství

- Rozsahem práv a povinností je:
 - Vychovávat
 - Zastupovat
 - Spravovat majetek místo rodičů
 - Na vztahy poručníka (poručníků) a dítěte se přiměřeně vztahují ustanovení o právech a povinnostech rodičů a dětí.
Funkce poručníka nezakládá vyživovací povinnost k dítěti
- Poručník je povinen soudu podávat zprávy o osobě poručenice a účty ze správy jeho jmění
- Každé rozhodnutí poručníka o podstatné věci vyžaduje souhlas soudu
- Poručník nemá ze zákona nárok na odměnu, ale může o ni požádat

Zánik poručenství

- Bud' se zánikem potřeby poručenství (absolutní zánik)
- Nebo bez zániku důvodů, pro které vzniklo (relativní zánik)

- Zaniká:
 - Ze zákona
 - Zproštěním
 - Odvoláním

Zánik ze zákona

- Nabytím zletilosti
- Smrtí poručenice
- Osvojením nezletilého
- Pravomocným rozhodnutím, kterým se obnovuje rodičovská zodpovědnost
- Pravomocné rozhodnutí, kterým se vrací plná způsobilost k právním úkonům
- Smrtí poručníka

Zánik zproštění

- Soud zproští poručníka:
 - Na návrh
 - Nikdo nemůže nutit osobu, aby vykonávala tuto funkci

Zánik odvoláním

- V případech, kdy se poručník stane nezpůsobilým pro výkon této funkce nebo při porušení svých povinností
- Pokud jeden z manželů zemře, zůstává poručníkem druhý manžel
- V případě rozvodu manželů, kteří byli ustanoveni do funkce poručníků, soud vždy posoudí, zda je v zájmu dítěte, aby tuto funkci vykonávali nadále oba rozvedení manželé. V opačném případě jednoho z nich poručenství zproští.

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Ústavní a ochranná výchova

Ingerence státu do rodinných vztahů

- Došlo-li k selhání funkcí rodiny a není možné obnovení narušených vztahů
- Nejkrajnější řešení

Ústavní výchova

■ Čl. 9 Úmluvy o právech dítěte

- Dítě nemůže být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli
 - ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte
 - takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například, jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

■ Čl. 32 Listiny

- Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

Nařízení ústavní výchovy

- Rozhoduje vždy soud, i bez návrhu
- Soud „může“
- §76a OSŘ
 - předběžné opatření
 - ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, předseda senátu předběžným opatřením nařídí, aby bylo na nezbytně nutnou dobu umístěno ve vhodném prostředí, které v usnesení označí
 - jen na návrh obce s rozšířenou působností

Nařízení ústavní výchovy

- Soud může nařídit ústavní výchovu, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě.
- Soud může nařídit ústavní výchovu, jestliže z jiných závažných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit.
- Jestliže je to v zájmu nezletilého nutné, může soud nařídit ústavní výchovu i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela.
- Před nařízením ústavní výchovy je soud povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo rodinnou péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní.

Zajištění ústavní výchovy

- Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy:
 - Diagnostický ústav
 - Dětský domov
 - Dětský domov se školou
 - Výchovný ústav

- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zajištění ústavní výchovy

- Rodiče jsou povinni hradit příspěvek na úhradu péče poskytované dětem a nezaopatřeným osobám v zařízeních
- Příspěvek za kalendářní měsíc se určí jako součin příspěvkové základny a příspěvkového koeficientu.

Zánik ústavní výchovy

- Rozhodnutím soudu
 - Jestliže pominuly důvody
- Dosažením zletilosti
 - Z důležitých důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti.

Ochranná výchova

- Upravena v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- Dopustí-li se dítě mladší patnácti let činu jinak trestného, učiní soud opatření potřebná k jeho nápravě
 - dohled probačního úředníka
 - zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče
 - ochrannou výchovu

Ochranná výchova

- Jde o řízení občanskoprávní - zahajuje se na návrh státního zastupitelství
- Dítě je zastoupeno opatrovníkem - může jím být jen advokát
- Účastníky jsou i rodiče a orgán sociálně-právní ochrany dětí

Ochranná výchova

■ Obligatorně

- dítěti, které spáchalo čin, za nějž trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší než patnáct let.

■ Fakultativně

- dítěti mladšímu patnácti let, odůvodňuje-li to povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy.
- I u mladistvého (15-18 let věku), který se dopustil provinění